

Istraživanje 6

Odgovornost za poštovanje MHP-a

Istraživanje 6

Odgovornost za poštovanje MHP-a

U prethodnim istraživanjima učenici su proučili osnovna pravila MHP-a, ispitali potrebu za postojanjem pravila i posledice koje žrtve trpe kada se ta pravila krše. U ovom istraživanju učenici će se baviti prepoznavanjem kršenja ovih pravila, razlozima zbog kojih se pravila krše, kao i pitanjem odgovornosti za obezbeđivanje poštovanja MHP-a.

Ciljevi:

- ▶ Osposobljavanje učenika da prepoznaju i uoče primere kršenja MHP-a
- ▶ Osposobljavanje učenika da prepoznaju probleme u poštovanju MHP-a, posebno kada je nejasna razlika između boraca i civila
- ▶ Uočavanje odgovornosti za poštovanje MHP-a

Materijal:

- ▶ Glasovi iz rata – 2
- ▶ Scenariji dilema
 - Šta sad da uradim?
 - 700 zarobljenika a malo hrane
 - Šta ako govori istinu?
 - Šta da radimo sa džipom?
 - Da li da otvorim vatru na selo?
- ▶ Radni list za dileme
- ▶ Koja su osnovna pravila MHP-a
- ▶ Lista primera: Ko je borac i šta je vojni cilj
- ▶ Prilog za nastavnike: Ko je borac i šta je vojni cilj?

AKTIVNOSTI U NEKOLIKO KORAKA

Prvi korak: Voditelj najavljuje temu časa/radionice koja glasi: *Primeri kršenja MHP-a, razlozi kojima se ona objašnjavaju i na kome je odgovornost za poštovanje MHP-a.* Nakon najavljivanja teme časa voditelj učenike deli u parove. Svaki par dobija po jednu izjavu iz priloga „Glasovi iz rata - 2“. Zadatak svakog para je:

- da analizira akcije opisane u izjavi i da utvrdi koja su pravila međunarodnog humanitarnog prava prekršena u tim akcijama.
- da uoči razloge kojima se u ovim izjavama objašnjava zašto je neko pravilo prekršeno. Kao oslonac za analizu, parovi koriste prilog „Koja su osnovna pravila međunarodnog humanitarnog prava?“.

Drugi korak: Voditelj na tabli ili panou crta tabelu i poziva parove da iznesu rezultate analize. Parovi predstavljaju rezultate analize a u nacrtanu tabelu unosi brojeve pravila MHP koja su prekršena, kao i razloge kojima se objašnjava zbog čega je neko pravilo prekršeno.

situacija/izjava	prekršena pravila	razlozi
1.		
2.		
3.		

Istraživanje 6

Odgovornost za poštovanje MHP-a

Treći korak: Voditelj sumira rezultate analize i diskusije kroz ključne ideje:

- Ljudi navode čitav niz razloga za kršenja MHP-a koja se dešavaju u ratu. Među takvim razlozima mogu se naći jake emocije, osveta, činjenica da je druga strana takođe kršila MHP, nedostatak vremena i sredstava, borba u stambenim četvrtima, uverenje da civili pomažu neprijatelju, nezakonita naređenja pretpostavljenih, nepoznavanje MHP-a i dr.;
- Važno je imati na umu da se ovi razlozi ne smeju nikako tretirati kao opravdanja za kršenja pravila MHP-a;
- Nepoštovanje pravila MHP-a često dovodi do lančane reakcije u kojoj se dešavaju dalja kršenja.

Četvrti korak: Voditelj objašnjava da mnoga kršenja MHP-a nastaju zbog nejasnoća koje proističu iz nedovoljno jasnih razlika između boraca i civila, vojnih i civilnih objekata. Nakon objašnjenja voditelj deli učenike u male grupe i svaka grupa dobija prilog. Prilog je Lista primera: Ko je borac i šta je vojni cilj? Zadatak učenika je da za svaki od primera sa liste utvrde:

- da li je reč o civilima ili borcima u oružanom sukobu,
- da li se radi o civilnom objektu ili vojnom cilju.

Kao pomoć za rešavanje zadatka svaka grupa dobija priloge *Koja su osnovna pravila MHP-a* i definicije kojima se objašnjavaju pojmovi borac i civil.

Peti korak: Kada za svaki primer učenici utvrde da li se radi o civilu ili borcu, odnosno, civilnom objektu ili vojnom cilju, javno predstavljaju rezultate svoje analize. Prvo grupe predstavljaju rezultate (mišljenja) za prvi primer i to voditelj zapiše na tabli/panou. Posle toga voditelj podstiče diskusiju na temu razloga koji su uticali na donošenje odluke. Ista procedura se ponavlja za svaki od narednih primera sa liste.

Šesti korak: Voditelj komentariše primere sa liste ukazujući na okolnosti pod kojima učesnici u oružanim sukobima gube status civila, kao i na uslove pod kojima se pojedini primeri sa liste tretiraju kao vojni ciljevi.

NAPOMENA VODITELJU:

Primeri sa liste su granični slučajevi koji naglašavaju dileme sa kojima se vojnici suočavaju pri pridržavanju MHP-a. U ovom koraku se ne insistira na tačnim odgovorima, već se učenici podstiču da diskutuju o različitim viđenjima istih primera kako bi se ukazalo na složenost ove problematike.

Sedmi korak: Nakon komentara voditelj učenicima postavlja pitanje: Koji uslovi treba da budu obezbeđeni da bi vojnici poštovali pravila MHP-a? Odgovore učenika voditelj zapisuje u tabeli koju je prethodno nacrtao na tabli.

Istraživanje 6

Odgovornost za poštovanje MHP-a

Poštovanje pravila MHP-a	
Uslovi	Ko je odgovoran?
1.	
2.	

NAPOMENA VODITELJU:

Voditelj dopunjava listu koju su naveli učenici, ukoliko se takvi odgovori ne pojave, sledećim elementima:

- poznavanje pravila,
- obuka o pravilima,
- vođe koje ne izdaju komande koje nisu u skladu sa pravilima i koji daju primer svojim vojnicima,
- logistička podrška za njihovo sprovođenje (kao što je bolnički helikopter koji će evakuisati ranjenog zarobljenika),
- svest o tome da će prekršioci biti kažnjeni, itd.

Kada učenici izlistaju preduslove za poštovanje MHP-a za svaku od ideja na tom spisku voditelj postavlja pitanje: „Ko je odgovoran za obavljanje tog posla?“ i odgovore učenika zapisuje u tabelu.

Osmi korak: Voditelj sumira diskusiju ističući da:

- Prvenstvena odgovornost za ono što se dešava u oružanom sukobu jasno leži na borcima i njihovim vođama (političkim i vojnim) - na učesnicima u ratu.
- U interesu svake države je da se pridržava MHP-a. Da bi se obezbedilo poštovanje MHP mnogo ljudi mora da ispuni svoje dužnosti. Potrebni su združeni napori vladinih zvaničnika, vojnih rukovodilaca i pojedinačnih boraca.
- Kada jedna država potpiše sporazume iz oblasti MHP-a, ona je saglasna da primenjuje sopstvene zakone u kojima se od njenih građana traži da poštuju i primenjuju MHP. Ona se obavezuje da će obučavati i obrazovati svoje vojnike o osnovnim pravilima MHP-a i da će se pridržavati MHP-a u planiranju i izvođenju vojnih operacija.
- Naređenja starešina kojima se krši MHP su nelegalna i vojnici imaju pravo i obavezu da ne poslušaju nijedno naređenje koje krši MHP. Takođe, vojnici su obavezni da o kršenju MHP-a izveste pretpostavljene.

KLJUČNE IDEJE

- Poštovanje pravila MHP-a u situacijama oružanih sukoba ponekad podrazumeva i dileme.
- Mnoge dileme proističu iz otežanog razlikovanja boraca i civila.
- Ponekad ljudi namerno zamagljuju tu razliku, a ponekad je ona zamagljena kada se borbe odigravaju u stambenim četvrtima.
- Kada se sumnja da je neka osoba civil, tu osobu treba smatrati civilom.
- Da bi MHP bilo poštovano, mnogo ljudi mora da ispuni svoje dužnosti. Iako pojedinac može prekršiti MHP, potrebni su združeni napori vladinih zvaničnika, vojnih rukovodilaca i pojedinačnih boraca da bi se obezbedilo poštovanje MHP-a u najvećoj mogućoj meri.
- U interesu je svake nacije da podržava MHP.

Odgovornost za poštovanje MHP-a

Prilog

Glasovi iz rata – 2

Ljudi koji su učestvovali u ratovima skorijeg datuma opisuju kršenja koja su iskusili, kojima su prisustvovali ili za koja su čuli

1. Ima mnogo situacija u kojima su vojnici bili obučeni u civilna odela umesto u uniforme. Kako možete znati ko je stvarno civil? Stoga, ako napadnete neki grad, morate da ubijate sve što se kreće. *(jedan vojnik)*
2. Na kraju smo napadali čitave porodice. Ono što nas je navelo da to radimo je to što su oni radili isto što i naši ljudi, ubijali i tromesečne bebe. *(bivši borac)*
3. Ako dobijem obaveštenje da oni drugi ubijaju moje ljude u zarobljeništvu, svako koga uhvatim, a ko pripada toj drugoj strani, mora za to da plati. *(oblasni komandant)*
4. Pošto civili kuvaju i donose hranu vojnicima koji se bore, i oni se bore. Bez te hrane vojnici ne bi imali snage da nam se odupru. Prema tome, svi su oni vojnici, bilo da su u uniformi ili ne. Civili koji kuvaju za vojnike su umešani bez obzira na to što nisu naoružani. Zato vojnici imaju pravo da ih ubijaju. *(oblasni komandant)*
5. Vojnici su smatrali da moraju da ubijaju ratne zarobljenike. Oni bi bili teret, jer ratnog zarobljenika morate da vodite svuda sa sobom. Za tu osobu ste odgovorni, i zato, da biste se oslobodili odgovornosti, tu osobu ubijate. *(radnik jedne nevladine organizacije)*
6. Još jedan problem je nedostatak planiranja, jer kad god imate zarobljenika ne znate šta da radite sa njim. Shodno tome, vojnici su ubijali zarobljenike. Vodili smo gerilski rat. *(bivši zarobljenik)*
7. Federalne snage nisu mogle da osvoje sela; zato su sprečile da humanitarna pomoć stigne do sela. To je njihova strategija: da izgladne ljude, a to je pogrešno. *(bivši borac)*
8. Tokom rata, komandant je definisao etički kodeks, kao što je: „Nikad nemojte oštetiti ljudima useve“. Međutim kasnije se situacija promenila. Tokom borbe, glavna politika je postala uništenje privrede; vojnicima je naređeno da ako ne mogu da postignu nešto veliko, moraju da napadaju ljudima svojinu. Uništenje svega, pretvaranje u pepeo, postalo je cilj borbe protiv neprijatelja. *(bivši borac)*
9. Mislim da su oružane snage napadale civile jer nisu shvatale kako je civilima. Vojnici su se stalno žalili da su i civili gerilci. Ponekad bi vojnici mislili da ljudi sarađuju sa gerilcima. Ponekad bi vojnici mislili da je neka porodica možda dala gerilcima hranu ili im se pridružila, pa bi pobili čitavu porodicu jer je sarađivala sa neprijateljem. *(žena čiji je član porodice „nestao“)*
10. Napadi na verske objekte su samo deo rata. Borci misle da su takve oblasti svete i tamo kriju neprijatelja. Kažem vam, crkva više nije crkva ako u njoj ima vojnika. *(vojnik)*
11. Ubijalo bi se iz osвете. Prvo su vojnici uhvatili i ubili ranjenog gerilca koga je prevezio Crveni krst. Onda su gerilci uhvatili i ubili vojnika iz osвете. To su učinili zato da Crveni krst više ne bi prevezio ranjene vojnike bilo koje strane. Kad bi jedna strana nešto uradila, uradila bi to i druga. *(bivši borac)*
12. Vojska ne treba da koristi civile kao živi štit. Ali to je tokom ovog rata često bio slučaj. Na primer, stavili bi mašinku na krov crkve ili na vrh zgrade u kojoj žive civili. Niko nije poštovao ono što treba da se poštuje. Otvarali smo vatru na te zgrade jer smo bili u opasnosti. *(bivši zarobljenik)*

Odgovornost za poštovanje MHP-a

Prilog

13. Neke devojke su silovane i sada imaju decu koja nemaju očeve. Ovaj zločin nikad neće biti rešen. *(stanovnik grada)*
14. Obavešteni smo da treba da zatrujemo vodu kada se premeštamo sa jednog mesta na drugo. To je bio deo rata, samo najjači ostaju. Kažu vam da su ti ljudi neprijateljske snage i da će vas ubiti ako vas uhvate. Ali većina ljudi je u zamci, može da se desi da su to nevini ljudi koji se kreću s jednog mesta na drugo. Ovi ljudi nemaju nade, hrane; zato je pogrešno trovati ih. *(bivši borac)*
15. Po mom mišljenju, zarobljenike maltretiraju ljudi čija savest nije čista. Kada je moj zet bio ratni zarobljenik, prema zarobljenicima se nisu korektno ponašali. Boje se da bi zarobljenici jednog dana mogli reći šta su im radili. Zbog toga je mnogo zarobljenika ubijeno. Jednostavno, da bi se nedela sakrila. *(vojnika)*
16. Uništavanje religioznih ili istorijskih objekata je deo rata. Zato što za vreme rata ne marite ni za šta; želite da uništite sve na šta naiđete da biste pobedili. *(bivši nastavnik i upravnik izbegličkog logora)*
17. Uskraćivanje hrane ili vode civilima je ratna strategija, to je dobro. Kada im ne dozvolite da dobiju hranu i vodu - to ih slabi. Nema zakona, nema zakona, nema zakona!!! *(zarobljeni borac)*
18. Zamislite da je tamo automat i da treba da ga uzmete. Ali je neprijatelj na krov stavio civile da bi sprečio da ga uzmete. Naravno da ćete napasti vojni objekat. I civili ginu. *(novinar)*
19. Jedan od razloga zbog kojih vojnici ubijaju civile je taj što kada vojska ima velike gubitke, poziva civile da dođu i za njih iskopaju grobove. Pošto su grobovi iskopani, oni će ubiti civile jer su to njihovi ljudi uradili. To se radi u besu. Vojnici koji to rade su manje privilegovani, to su oni nepismeni, koji nisu obrazovani u pogledu rata. *(oblasni komandant)*

Izvor: Prilagođeno iz istraživanja sprovedenih u sklopu kampanje MKCK „Ljudi o ratu“.

Šta sad da uradim?

Poručnik rukovodi malim vodom, koji ima zadatak da zarobi ljude i uzme materijal iz onespособljenog neprijateljskog konvoja od četiri mala čamca. Njegov vod dolazi i vidi dva nasukana čamca. Na vod se otvara slaba paljba i oni napreduju i uzvraćaju vatru. Tada nekoliko ljudi izlazi iz zaklona na obali kanala i prilazi sa rukama podignutim uvis. On okuplja ovu grupu zarobljenika, ali ne zna kuda su otišla druga dva neprijateljska čamca.

Tada jedan pripadnik voda izvlači teško ranjenog neprijateljskog vojnika iz kanala. Kleknuvši pored tog čoveka, poručnik pomisli: „O, bože! Šta sad da radim“.

Mogao bi da putem radio veze pozove bolnički helikopter svoje strane da dođe po ranjenika, ali koliko je njegov vod bezbedan ako ostane u toj oblasti? Da li su neprijateljski borci napustili tu oblast ili se nalaze među drvećem i čekaju prvu priliku da ih napadnu? Rana neprijateljskog vojnika je previše teška da bi ga vod preneo do baze.

Nikako nisam mogao da ostavim ranjenog čoveka da umre na otvorenom, ali čekanje na helikopter za evakuaciju izazvalo bi probleme. Nismo znali koliko ljudi je bilo u čamcu koji je pobeo. Skupili smo sedam zarobljenika. Ako su drugi pobešli, možda se kriju u šumi, naoružani do zuba. Kad bi se vratili da spasu svoje drugare, bili bismo ranjivi. Nas je bilo samo oko petnaest, a trebalo je da pazimo sedam zarobljenika. Osim toga, približavalo se večer. Imali smo samo lično oružje i osnovnu municiju. Nismo imali sledovanja hrane niti podršku iz

vazduha koju bismo mogli pozvati u slučaju hitne potrebe.

Stavite se u ulogu poručnika i odlučite šta da radite.

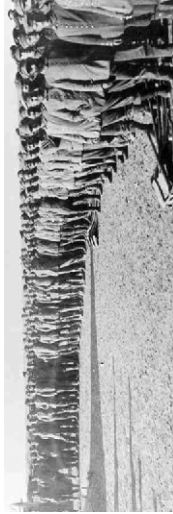
700 zarobljenika, a malo hrane

Bitka u pustinji, daleko od grada ili baze, konačno je uspešno završena.

Vojnik koji je ratovao na strani pobednika izlaže svoja sećanja.

Glad nas je probudila iz transa. Sada smo, pored petsto ljudi na našoj strani, imali i sedamsto zarobljenika. Nismo imali novca (niti pijacu); a poslednji obrok smo pojeli pre dva dana. Na kamilama smo imali mesa za šest dana, ali bila je to loša i skupa ishrana i ako bismo to jeli postali bismo nepokretni.

Šta treba da rade?

sigurni da su čovek i žena neprijateljski borci. Iz njihovog bunkera je na nas otvorena vatra i ubijena su dva naša čoveka, a sada su ovo dvoje zarobljeni dok se oružje još pušilo! Moji vojnici su hteli da ih ubiju. Kao njihov prepostavljeni, imao sam mnogo muke da naše momke smirim i obezbedim bezbedno sprovođenje zarobljenika do naše baze.

Kasnije sam morao da sprečim svog narednika da ih maltretira tokom ispitivanja. „Zar ne znaš ništa o zakonima rata“? povikao sam. On me je ljutito pogledao. „Samo sam pokušavao da iz nje izvučem istinu“, rekao je, „stalno lažu i ne daju nam informacije koje su nam potrebne“.

Žena je tvrdila je da su samo pecali i uleteli u bunker da bi izbegli rafalnu paljbu. Iz očiju su joj lile suze dok me je gledala pravo u oči i zaklinjala se da je nedužna.

Uхватili smo ovu ženu i njenog prijatelja na delu. Krivica im je bila ispisana na čelu - mora da su krivili! Ali, odjednom više nisam bio tako siguran.

Kao poručnik odlučite šta treba uraditi.

Šta da radimo sa džipom?

Osmorica nas, boraca za slobodu, bili smo stisnuti u malom Tojotinom džipu, zajedno sa oružjem koje smo nosili preko granice. Kada smo se približili jednom selu, jedan dvanaestogodišnji dečak je uzbuđeno dotrčao da nas pozdravi. Rekao je da su avioni celo jutro preletali i bombardovali obližnje oblasti. Parkirali smo džip pod nekim drvećem, tako da ga je bilo teško videti iz vazduha.

Odgovornost za poštovanje MHP-a

Prilog

Odgovornost za poštovanje MHP-a

Prilog

<p>Gledali smo kako četiri aviona grme iznad nas i bacaju bombe na selo na oko dva kilometra udaljenosti. „Tamo je moja kuća“, rekao je naš komandant. „Neprijateljske snage pokušavaju da zatvore granicu i stvaraju sve sa zemljom da bi onemogućili svaki otpor. Neki seljani su pobjegli u planine, ali mnogi su ostali tamo, u svojim kućama“.</p> <p>Bombarderi su kružili i spustili se nisko. Ovog puta, bombe su eksplodirale na oko 500 metara. Dva čoveka su izašla iz sela i viknula nam: Morate da odete. Ovde su naša deca. Ako avioni vide vaš džip, bombardovaće nas. Znaće da ste ovde zato što samo borci otpora imaju džipove. Jedan od naših boraca je pokušao da ga umiri. Treba da izvedete decu; izvedite ih u polje. Sada ne možemo da pomerimo džip; iz aviona će se videti ako to učinimo. Parkirali smo džip pod</p>	<p>drvećem da bismo ga sakrili. Borimo se da vam pomognemo - za vašu odbranu, za vašu slobodu.</p> <p>Ako nas sad naterate da odemo i ako nas pobiju, pomoći ćete neprijatelju. Vaša dužnost je da iskopate podrum ili skloništa da bi vaše žene i deca bili bezbedni.</p> <p><i>Kao grupa boraca otpora, odlučite šta treba da uradite.</i></p>	<p>procenimo situaciju. Moj drugar na kupoli tenka sagnuo se unutra, rekavši: „Ne sviđa mi se kako ovo izgleda“. Naš radio-vezista se okrenuo prema meni i rekao da je upravo čuo izveštaje da se mnogo gerilskih vojnika krije u toj oblasti. Sa mesta na kome sam ja stajao, kao nišandžija tenka, imao sam prilično čist vidik. Kroz prašinu i oblačno jutro nazirao sam siluete koje trče na pozicije između niza seoskih kuća nasuprot našeg voda koji se nalazio u transporterima na putu.</p> <p>Takođe sam mogao jasno videti da su te figure naoružane.</p> <p><i>Kao nišandžija tenka, odlučite šta treba da uradite.</i></p>
<p>Da li da otvorim vatru na selo?</p> <p>U zoru, naša kolona tenkova i vojnih portopera krenula je putem kroz gusto naseljeno predgrađe. Bili smo stisnuti između žičane ograde avio baze sa naše leve strane i dugog i uskog niza zgrada sa desne. Stali smo da</p>		

Odgovornost za poštovanje MHP-a

Prilog

Istraživanje 6: **Odgovornost za poštovanje MHP-a**

Radni list za dileme

Problem:	
Akcija:	
Za:	Protiv:
Akcija:	
Za:	Protiv:
Akcija:	
Za:	Protiv:
Odluka i razlozi za taj izbor:	

Odgovornost za poštovanje MHP-a

Prilog

KO JE BORAC I ŠTA JE VOJNI CILJ?

1. Univerzitet na kojem se neki studenti obrazuju za vojnu delatnost
2. Žena koja vojnicima daje hranu
3. Čeličana
4. Vagon pšenice
5. Kasarna u kojoj je smeštena bolnica
6. Energetska postrojenja
7. Crkva u kojoj se mole vojnici
8. Selo u kome su smešteni vojnici
9. Verski objekat u kojem je smeštena vojna jedinica
10. Žena čiji muž komanduje neprijateljskom jedinicom
11. Stambena zgrada u kojoj se održava sastanak neprijateljskih oficira
12. Mostovi
13. Seljani koji kopaju rovove za vojnike
14. Bolnica u kojoj je smeštena vojska
15. Radio-televizijska stanica
16. Fabrika obuće

Ko je borac, a šta je vojni cilj?

Nijedan objekat sam po sebi nije vojni cilj. Kao vojni ciljevi tretiraju se objekti koji svojom prirodom, mestom, svrhom ili upotrebom daju efikasan doprinos vojnoj akciji čije uništavanje omogućava određenu vojnu prednost.

Borac je lice koje direktno učestvuje u neprijateljstvima ili je pripadnik oružanih snaga strana u sukobu (osim sanitetskog osoblja i sveštenika).

1. Univerzitet na kojem se neki studenti obrazuju za vojnu delatnost

Vojna škola je obrazovna ustanova, to nije vojni cilj. Kadeti ne nose naoružanje. Ako ih mobilišu, onda jesu vojnici.

2. Žena koja vojnicima daje hranu

U trenutku dok žena daje hranu vojnicima ona ne uživa zaštitu MHP-a, jer u tom trenutku ona na direktan način doprinosi uspehu vojne operacije. Status civila uživa pravo na zaštitu, ali podrazumeva i određene obaveze. To naravno ne znači da je treba ubiti, ali sprečiti da.

3. Čeličana

Čeličana- sama po sebi nije ni vojni ni civilni cilj. Ali u ratnim uslovima izvršno veće jedne zemlje može proglasiti subjektom odbrane bilo koji objekat u zemlji. Ukoliko se proizvodi čeličane koriste u vojne svrhe, onda je ona legitimni vojni cilj.

4. Vagon pšenice

Sam po sebi nije vojni cilj, ali ukoliko je to vagon pšenice koji je upućen u kasarnu za ishranu vojnika, onda jeste vojni cilj.

5. Kasarna u kojoj je smeštena bolnica

Ako je smeštena samo bolnica onda je to civilni objekat jer vojna bolnica ima zaštićen status. Ali, postoji pravilo da se bolnica mora nalaziti na određenoj udaljenosti od borbenih redova kako bi bila zaštićena.

Odgovornost za poštovanje MHP-a

Prilog

6. Energetska postrojenja

Energetska postrojenja kao i čeličane mogu da budu vojni cilj ako služe vojsci.

7. Crkva u kojoj se mole vojnici

Ukoliko su vojnici odložili oružje na ulazu u crkvu i ako se samo mole (ne preduzimaju nikakve akcije) onda crkva ima zaštićen status. Prema MHP-u zaštićen status ima ne samo sveštenik nego i svi oni koji su neophodni za obavljanje verskog obreda.

8. Selo u kome je smeštena vojna jedinica

Selo nikada ne može biti vojni cilj, ali vojna jedinica jeste vojni cilj. Napad na vojnu jedinicu u selu je legitimna, ali je pritom važno voditi računa da bude što manje žrtava među civilnim stanovništvom. Te žrtve vode se kao kolateralna šteta. MHP su pre svega prekršili oni koji su vojnu jedinicu stavili u selo i time ugrozili stanovnike sela.

9. Verski objekat u kojem je smeštena vojna jedinica

Ukoliko su vojnici naoružani i koriste verski objekat za izvođenje borbenih dejstava verski objekti postaju legitimni vojni cilj.

10. Žena čiji muž komanduje neprijateljskom jedinicom

Ima status civila ukoliko ne učestvuje u borbenim dejstvima i nije pripadnik oružanih snaga.

11. Stambena zgrada u kojoj se održava sastanak neprijateljskih oficira

Jeste legitimni vojni cilj jer je vojni interes da se uništi neprijateljski štab. Ukoliko civili nastradaju prilikom vojne operacije oni se smatraju kolateralnom štetom ako je tokom izvođenja operacije poštovan princip proporcionalnosti.

12. Mostovi

U principu su legitimni vojni cilj jer omogućavaju pokret vojske. Mogu se gađati da bi se to onemogućilo, ali je ovde takođe važno poštovati princip proporcionalnosti.

13. Seljani koji kopaju rovove za vojnike

U tom slučaju gube zaštićeni status. Ukoliko su prisilno mobilisani da to urade, povredu MHP-a je napravio onaj koji ih je mobilisao.

14. Bolnica u kojoj je smeštena vojska

Kada je u njoj smeštena vojska, a ne isključivo ranjenici, bolnica gubi zaštićen status i postaje legitimni vojni cilj.

15. Radio-televizijska stanica

U principu komunikacije mogu da budu vojni cilj ukoliko doprinose vojnoj nameni. Ali, ovde možemo uvesti princip proporcionalnosti. Mogu se gađati repetitori npr. a ne zgrada radio-televizije.

16. Fabrika obuće

Fabrika obuće kao čeličana i energetska postrojenja može da bude vojni cilj ako služi vojsci.

Odgovornost za poštovanje MHP-a

Prilog

DEFINICIJE

BORAC

Definicija: 3. Ženevska konvencija, čl. 4, Dopunski protokol 1, čl. 43

Borac je svaki pripadnik oružanih snaga strane u sukobu, osim sanitetskog osoblja i sveštenika, što znači da ima pravo da direktno učestvuje u neprijateljstvima.

Oružane snage: 3. Ženevska konvencija, čl. 4

Da bi se smatrale oružanim snagama, milicije, dobrovoljačke jedinice, organizovani pokreti otpora treba da ispunjavaju sledeće uslove:

1. da na čelu imaju lice odgovorno za svoje potčinjene
2. da imaju određeni znak za razlikovanje koji se može uočiti na rastojanju
3. da otvoreno nose oružje
4. da se, pri svojim dejstvima, pridržavaju ratnih zakona i običaja

Razlikovanje od civila: 3. Ženevska konvencija, čl. 4, Dopunski protokol 1, čl. 44

Borac je dužan da se razlikuje od civilnog stanovništva dok su angažovani u napadu ili u vojnoj operaciji ili u pripremi za napad.

Pripadnici redovnih oružanih snaga i drugih organizovanih oružanih snaga obično se razlikuju po svojoj uniformi, a ostali borci su dužni da bar imaju određeni znak za razlikovanje koji se može uočiti na rastojanju i da otvoreno nose oružje.

Učesnici u „*levee en masse*“: 4. Haška konvencija, Pravilnik, čl. 2, 3. Ženevska konvencija, čl. 4

Stanovništvo neokupirane teritorije, koje se približavanjem neprijatelja spontano digne na oružje protiv napadačkih trupa nemajući vremena da se organizuje, smatraće se učesnikom u ratu ako otvoreno nosi oružje i ako poštuje zakone i običaje rata.

CIVIL

Definicija: 4. Ženevska konvencija, čl. 4, Dopunski protokol 1, čl. 50

Civilno lice je lice koje nije pripadnik organizovanih oružanih snaga niti učestvuje u spontanom dizanju na oružje.

U slučaju sumnje: Dopunski protokol 1, čl. 50

U slučaju sumnje da li je neko lice civil, to lice će se smatrati za civila.

Civilno stanovništvo: Dopunski protokol 1, čl. 50

Pod civilnim stanovništvom podrazumevaju se sva lica koja su civili.

Prisustvo među civilnim stanovništvom lica koja nisu obuhvaćena definicijom civila ne lišava stanovništvo njegovog civilnog karaktera.

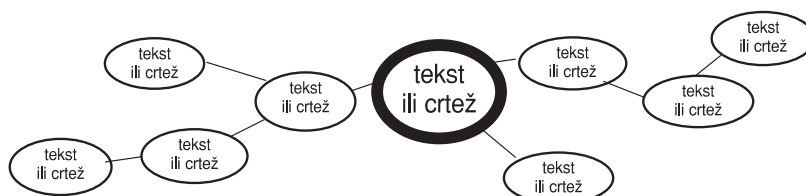
Dodatne aktivnosti

Tema za razgovor

Napišite zajednički izveštaj o kršenjima koja je grupa odabrala u delu 3 („Možemo li ograničiti buduća kršenja?“) i načinima koji su predloženi da bi se kršenja u budućnosti smanjila. Ili napravite crteže kojima ćete ilustrovati kršenje. Ili napravite postere kojima se promovisu predlozi. Svoj rad stavite na stranu Istraživanje humanitarnog prava (*Exploring humanitarian law*) na www.icrc.org.

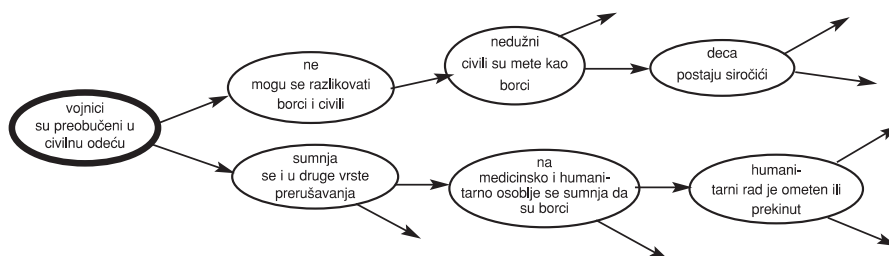
Lanci posledica

Izaberite kršenje i napravite dijagram lanaca posledica do kojih to kršenje može dovesti. Neke posledice mogu dovesti do višestrukih lanaca posledica. Na taj način se pravi mreža lanaca.

Primer iz „Glasova iz rata - 2“

Ima mnogo situacija u kojima vojnici oblače civilna odela umesto uniformi...

Debata

Razgovarajte o sledećim izjavama:

Imati pravičan zakon koji se često krši bolje je nego nemati nikakav zakon. Bolje je nemati nikakav zakon nego onaj koji se često krši.

Treba da imate dva debatna tima i tim sudija. Timovi treba da pregledaju svoje beleške i sva druga korisna sredstva.

Svaki debatni tim treba da isplanira sledeće:

- jednu petominutnu prezentaciju
- argumente koje će drugi tim izneti protiv njihove pozicije
- njihove odgovore na te argumente

Treba uzeti u obzir efikasnost zakona koji se često ne poštuju, primere zakona različitih od MHP-a koji se često krše, ali ipak i poštuju, istorijat prihvatanja zakona tokom vremena, vrednost jednog zakona kao ideala, kakve alternative zakonu postoje.

Tokom vremena posvećenog planiranju, tim sudija treba da napravi kriterijume za ocenjivanje debate.

Dodatne aktivnosti

Održite debatu (20 minuta)

Zaključite debatu sudijskom procenom i rezimeom.

Zatim razgovarajte o sledećem:

- Na koji način se, po vašem mišljenju, ova debata odnosi na MHP?
- Da li postoje drugi primeri zakona koji su cenjeni iako se često krše? (mogu se davati primeri iz religiozne tradicije kao i građanskog društva).

ILI

Razgovarajte o stavovima za i protiv ove izjave jednog nastavnika u Nigeriji.

Pošto postoji zakon koji vojsci zabranjuje da ubija civile,

treba da postoji zakon kojim se civilima zabranjuje da pomažu vojsci.

Pri pripremi stavova, razmotrite:

- posledice vašeg stava
- kako definisati šta se podrazumeva pod „pomaganjem“ vojnicima

Zakon formira brane koje zaustavljaju plimu koja dolazi. A plima nikad ne traje dugo. Ona vrši pritisak, preti, probija se, čim se ukaže mogućnost. Ponekad i odnese branu. A tu stoji naš zakon, prekršen i neefikasan. To mu je sudbina. Svako ko misli da je jedini pravi zakon onaj koji se u potpunosti poštuje mora da živi u nekom drugom svetu. (D. de Behijon)

Istraživanje 7

Razlozi za suočavanje sa kršenjima MHP-a

Istraživanje 7

Razlozi za suočavanje sa kršenjima MHP-a

RAZLOZI ZA SUOČAVANJE SA KRŠENJIMA MHP-a I NAČINI NA KOJE SE PREMA KRŠENJIMA MOŽE ODNOSITI

U ovom istraživanju se nastavlja rad na razumevanju MHP-a. Istovremeno, tema se proširuje kroz suočavanje društva sa kršenjima MHP-a. Učenici se upoznaju i sa mogućim načinima određenja prema kršenjima MHP-a, kao što su kažnjavanje počilaca, otkrivanje istine, pomirenje i oblici reparacija, i dotiču se odgovornosti različitih aktera.

Ciljevi:

- ▶ Razumevanje važnosti postojanja zakona za život u zajednici
- ▶ Sagledavanje uticaja koji suočavanje ili izbegavanje suočavanja sa kršenjima može imati na dobrobit zajednice
- ▶ Prepoznavanje različitih načina postupanja u odnosu na kršenja MHP-a

Materijali:

- ▶ Grafikon „Mišljenja o kažnjavanju ratnih zločina“
 - ▶ Radni list sa tabelom o posledicama kršenja humanitarnog prava
 - ▶ Dokument: „Stavovi o zaboravljanju ili traženju pravde“
 - ▶ Tekst „Koja kršenja humanitarnog prava predstavljaju ratne zločine?“
 - ▶ Radni list: Akcije koje treba da preduzimaju
 - ▶ Tekst: „Ćutanje društva o ratnim zločinima“
-

AKTIVNOSTI U NEKOLIKO KORAKA

Prvi korak: Voditelj obaveštava učenike da će na času razmatrati problem kršenja humanitarnog prava, i zatim ih deli u više malih grupa.

Zadatak svake grupe je da sastavi listu postupaka ili ponašanja koja su u mirnodopskim uslovima zabranjena zakonom u svim društvima.

Drugi korak: Kada sve grupe završe sa sastavljanjem svojih lista, predstavnik prve grupe saopštava listu, a voditelj zapisuje njihove odgovore na tablu. Ostale grupe čitaju sa svojih lista samo one postupke koje do tada niko nije naveo.

Treći korak: Voditelj poziva učenike da u istim malim grupama naprave listu postupaka ili ponašanja za koja smatraju da su zakonom zabranjena u ratnim uslovima.

Četvrti korak: Kada završe liste, svaka grupa dobija tekst „Koja kršenja humanitarnog prava predstavljaju ratne zločine?“. Njihov zadatak je da uporede listu koju su sačinili sa listom koju su dobili.

Peti korak: Sa učenicima se vodi razgovor o rezultatima upoređivanja. Moguća pitanja za diskusiju su:

- Koja kršenja su prisutna na obe liste?
- Šta se ne poklapa sa njihovom listom?

Istraživanje 7

Razlozi za suočavanje sa kršenjima MHP-a

- Da li ih je iznenadilo što se neki od postupaka sa liste tretiraju kao ratni zločini i zbog čega ih je to iznenadilo?
- Da li bi dodali neki postupak postojećoj listi i zašto?

Šesti korak: Voditelj postavlja pitanje šta treba učiniti sa počiniocima ratnih zločina po okončanju rata, predstavljajući sledeće stavove:

- Optuženima za ratne zločine treba suditi
- Optužene za ratne zločine treba izložiti javnosti, ali ih ne izvoditi pred sud
- Optuženima za ratne zločine treba oprostiti/amnestirati ih
- Na optužene za ratne zločine treba zaboraviti.

Voditelj na tabli ili papiru ispisuje u tabeli ta četiri stava i poziva učenike da daju razloge za svaki od njih. Zatim sa učenicima vodi razgovor na temu koji je od navedenih stavova, po njihovom mišljenju najlakše, odnosno najteže, zastupati.

Sedmi korak: Voditelj formira 6 malih grupa i svaka grupa dobija tabelu: „Posle kršenja humanitarnog prava, kakve su posledice?“, koja se odnosi na posledice koje zaboravljanje ili traženje pravde mogu imati po žrtve, prekršioce i na proces obnove društva. Svaka grupa treba da popuni samo jedno polje u tabeli, a predstavnici grupa potom izveštavaju o zaključcima svoje grupe. Nakon izlaganja svih grupa voditelj sumira izloženo.

Osmi korak: Voditelj učenicima ukazuje na zanimljiv podatak da sve četiri Ženevske konvencije sadrže jedan isti član. To je član koji države potpisnice obavezuje da preduzmu odgovarajuće mere prema osobama koje izvrše ili naredbe kršenje MHP-a. Prisutnost ovog člana u sve četiri konvencije govori o tome koliko je važno izvesti pred lice pravde ljude koji su izvršili ili naredili kršenje MHP-a. Zatim voditelj čita učenicima ovaj član i sa njima diskutuje njegovo značenje:

„Visoke strane ugovornice obavezuju se da će preduzeti svaku zakonodavnu meru potrebnu radi propisivanja odgovarajućih krivičnih sankcija protivu lica koja su izvršila ili koja su izdala naređenja da se izvrši koja od teških povreda ove Konvencije“

(Član 49/50/128/146 zajednički za četiri Ženevske konvencije)

Deveti korak: Voditelj deli učenike u male grupe i svakoj grupi daje radni list „Akcije koje treba da preduzimaju“. Voditelj ponovo ističe da su po Ženevskim konvencijama same države dužne da izvedu pred lice pravde one koji su počinili ratne zločine. Da bi se obezbedilo poštovanje MHP-a i izvođenje pred lice pravde onih koji su počinili teške povrede humanitarnog prava, potrebno je preduzeti akcije pre, u toku i posle sukoba. Zadatak učenika je da u malim grupama prodiskutuju koje akcije treba da preduzme vojska, koje vlada, a koje pravosudni organi i da svoje odgovore unesu u odgovarajuće polje u tabeli.

Deseti korak: Predstavnici grupa saopštavaju odgovore iz tabele. Sa učenicima se diskutuje o merama koje predlažu. Predloge učenika voditelj dopunjuje merama/koracima koje eventualno nisu naveli. Sa učenicima se vodi diskusija o značaju svakog od navedenih koraka/mera.

Istraživanje 7

Razlozi za suočavanje sa kršenjima MHP-a

U vreme mira: pravila MHP-a treba širiti u javnosti i govoriti o njima na što široj osnovi, posebno vojnicima i njihovim pretpostavljenima; treba jasno naglasiti koje su sankcije predviđene za kršenja MHP-a; pravosudni sistem mora biti spreman da goni one koji su izvršili teške povrede MHP-a.

U toku oružanog sukoba: moraju se izdati jasna naređenja borcima i političkim vlastima; vojne i civilne vođe moraju nadgledati poštovanje pravila MHP-a i zaustaviti njihova kršenja.

Posle oružanog sukoba: Mora se organizovati pošteno suđenje na nacionalnom i/ili međunarodnom planu; žrtvama se mora obezbediti naknada štete.

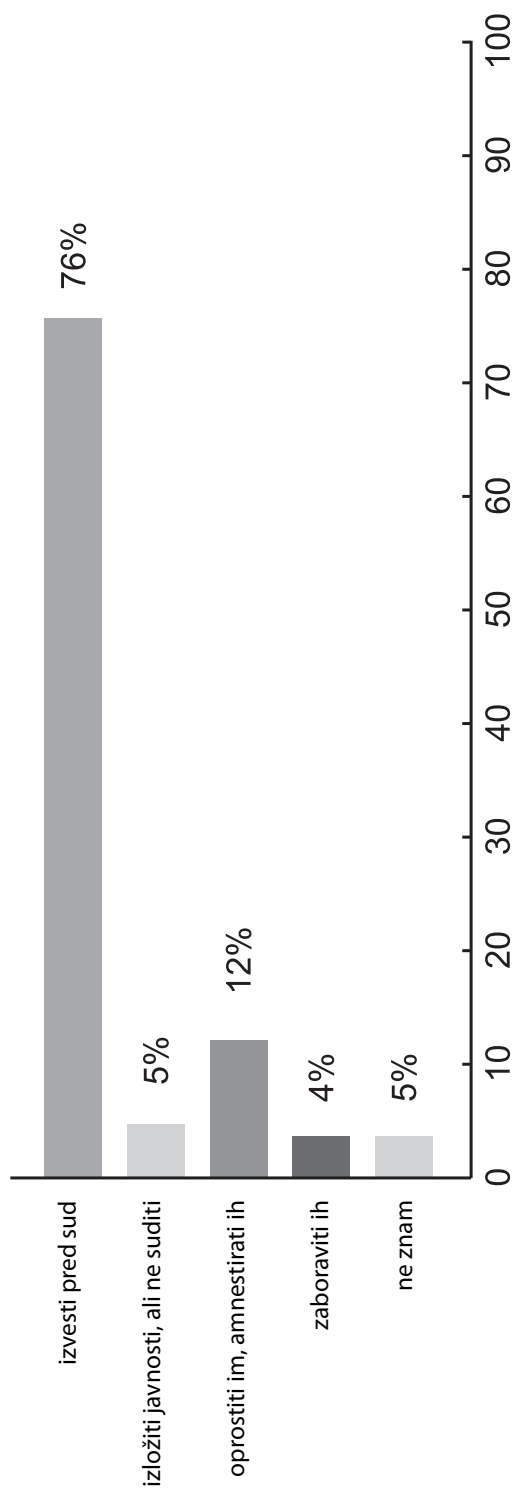

KLJUČNE IDEJE

- Humanitarno pravo zahteva da se ljudi koji izvrše ili naredbe izvršenje teških povreda MHP-a izvedu pred lice pravde
- Svaka država potpisnica Ženevskih konvencija odgovorna je za širenje informacija, poštovanje i primenu MHP-a.

Mišljenja o kažnjavanju ratnih zločina

Kada se sukob završi, treba li ljude koji su prekršili propise

1998-99 sprovedena je anketa u 16 zemalja (od kojih je 12 zemalja nedavno imalo oružane sukobe).
Grafikoni prikazuju gledišta ispitanika.

Razlozi za suočavanje sa kršenjima MHP-a

Prilog

Radni list

POSLE KRŠENJA HUMANITARNOG PRAVA, KAKVE SU			
	na žrtve	na prekršiocce	na društvo
posledice:			
traženja pravde			
zaboravljanja			

Istraživanje 7: Razlozi za suočavanje

Stavovi o zaboravljanju ili traženju pravde

Kada se građanski rat završi, čovek mora da oprost i zaboravi.
(*Pol Tibo, esejista*)

Previše opraštanja i zaboravljanja sprečava da rana zaraste.

(*Luj Žoiner, mirovni sudija i specijalni izvestilac UN o nekažnjavanju*)

Kambodža: gledišta dve žrtve

Mišljenje 1

Možda ćete zbog njegovog spokoja i suzdržanog izraza pomisliti da je prebrodio svoju ličnu tragediju. Nije tako. On još uvek čuje vrištanje i silke mučenja su još uvek urezane u njegovo pamćenje. On želi pravdu, ne osvetu.

Kako mogu da zaboravim? Imao sam tada trideset godina, i to se trajno urezalo u moje pamćenje. Sve žrtve osećaju ono što ja osećam, želimo da vođe Crvenih Kmera snose posledice svojih dela. (*Van Nah, preživeli iz centra za torturu u Kambodži u kojem je umrlo 18.000 ljudi*)

Mišljenje 2

Šta bi to promenilo za običnog čoveka iz Kambodže ako bi se Ta Mok (vođa Crvenih Kmera) izveo pred sud? Sve što želim je da u

Kambodži vlada mir.

(*taksista, koji je izgubio oca i petoro braće i sestara*)

Čile: dva gledišta

Mišljenje 1

Suđenje političarima pokrenulo bi društvo u kojem su počinjeni zločini da preispita sopstvenu savest. Suđenje Pinoču u Čileu vredi truda jer narod Čilea dobro zna da je polovina njih bila za puč. (*Pol Tibo, esejista*)

Mišljenje 2

Neće biti pomirenja bez istine i pravde. Moramo da znamo gde su tela onih koji su „nestali“. (*Gledis Dijaz, novinar, politički zatvorenik preko dve godine*)

Sijera Leone: Gledišta troje ljudi iz Sijera Leonea

Mišljenje 1

Amnestija ne samo da neće rešiti probleme ove zemlje, ona će nastaviti začarani krug nasilja i nekažnjavanja. Amnestija nije efikasna.

(*Abdul Tedžan-Kol, advokat*)

Mišljenje 2

Šta bih uradio kada bih se sreo sa svojim mučiteljima na ulici? Ja bih im samo rekao da će jednog dana Svevišnji izabrati između njihovih porodica i moje. Ako ne oprostimo, još ljudi će izgubiti ruke.

(*Limein Jusu Jarka, pobunjenici su mu odsekli obe ruke da bi ga kaznili zato što je prikrivao bekstvo svoje kćerke.*)

Mišljenje 3

Ja sam čovek od principa i verujem da zločin treba da bude kažnjen. Ali

ko će suditi kome? Niko nema pravu kontrolu. Kad bi vlasti rekle „izvešćemo vas pred sud“, pobunjenici bi opet počeli da se bore. (*Alimani Koroma, sveštenik*)

Sijera Leone: Gledišta dvoje stranaca

Mišljenje 1

Amnestija je samo ponovno pokretanje ciklusa nekažnjavanja. Zločini su bili toliko strašni da mi jednostavno ne možemo očekivati trajni mir.

(*Korin Duřka, Human Rights Watch*)

Mišljenje 2

Amnestija je potpuno neprihvatljiva. Ja sam ogorčen. A onda vidim decu koju hranimo i pazimo i to me prođe. Ljudi Sijera Leonea znaju šta žele - mir i to sada, pre nego pravdu. Na neki način, amnestija je skandal. A opet, možda je i mudra. (*humanitarni radnik*)

Razlozi za suočavanje sa kršenjima MHP-a

Prilog

Razlozi za suočavanje sa kršenjima MHP-a

Prilog

Ćutanje društva o ratnim zločinima

Kada ratno oružje začuti i prestanu ubistva, mučenja, silovanja i teror, kako vlasti treba da se suoče sa prošlim nasiljem i teškim povredama pravila oružanih sukoba do kojih je možda došlo? Pitanje je kako na najbolji način utkati ono što se naziva „političkom pamćenja“ u novo isceljujuće društveno tkivo. Neki ljudi i vlade smatraju da je prošlost zavišena i da društvo treba da je ostavi iza sebe da bi se usredredilo na izgradnju budućnosti.

Zaboravljanje prošlosti, ili kolektivna amnezija propisana od strane države uključuje one situacije kada država nije podržala proces odgovornosti niti je izvršila ispitivanje odgovornosti za ratne zločine ili građanski teror. Ćutanje društva može

biti proizvod eksplicitnog izbora, rezultat potrebe nacije da nastavi vođenje zemlje po okončanju sukoba. Kada je ćutanje eksplicitni izbor, često je povezano sa davanjem amnestije ili pomilovanja koje štiti pripadnike prethodne vlasti od zakonskih pitanja o ratnim zločinima i humanitarnim zloupotrebama u vreme kada su kontrolisali državni aparat.

Kratkoročno gledano, zaboravljanje ili ignorisanje zloupotreba iz prošlosti je najbrže sredstvo prebacivanja iz poražavajućeg rata ili totalitarnog režima u novi oblik vlasti.

Izbor ovakve tišine je ono čega se mnoge žrtve plaše, jer on podrazumeva izostanak poštovanja prema patnjama koje su pojedinci i ciljne grupe

pretrpeli. Tišina se doživljava kao poricanje. U raspravi o izostanku sudskog progona pripadnika Štazija (bivše istočno-nemačke tajne policije) koji su podržavali komunističku vlast do 1989. godine, Tina Rosenberg primećuje da, s obzirom da niko nije kažnjen za mučenja i druge zloupotrebe, opšti doživljaj je bio: „mora da se nije ni dogodilo“. Po rečima intelektualca Arijeha Najera: „Izgleda da je miroljubiva koegzistencija mnogo manje verovatna ako oni koji su bili žrtve vide da niko nije pozvan da odgovara za njihove patnje.“ Politika zaborava može da znači da ogorčenje ostaje zakopano u srcu žrtve, gde ga izjeda, bez mogućnosti za isceljenje.

(Izvor: Kristl K. Kembel, *neobjavljen rad*)

Razlozi za suočavanje sa kršenjima MHP-a

Prilog

Koja kršenja humanitarnog prava predstavljaju ratne zločine

Statut Međunarodnog krivičnog suda nabraja teške povrede MHP-a koje predstavljaju ratne zločine. Sledi kratak prikaz nekih od njih:

- Namerno ubijanje;
- Mučenje i nehuman tretman (...);
- Namerno nanošenje velike patnje (...);
- Namerno usmeravanje napada na civile ili civilne objekte, ili osoblje, uređaje, materijal, jedinice ili vozila humanitarne pomoći;
- Deportovanje, prisilni transfer ili raseljavanje civila;
- Korišćenje zabranjenog naoružanja, projektila i materijala i metoda ratovanja, koji su takve prirode da nanose nepotrebnu patnju i ne prave razliku među ciljevima;
- Namerno izgladnjivanje civila kao metod ratovanja putem uskraćivanja onoga što je neophodno za njihov opstanak;
- Pljačkanje grada ili mesta;
- Uzimanje talaca;
- Silovanje, seksualno ropstvo, prisilna prostitucija ili bilo koji drugi oblik seksualnog nasilja;

- Ubijanje ili ranjavanje boraca koji su se, položivši oružje ili ostavši bez odbrambenih sredstava, predali na milost i nemilost;
- Prisilna regrutacija ili pozivanje dece mlađe od 15 godina u oružane snage ili njihovo korišćenje za aktivno učešće u ratu;
- Namerno započinjanje napada uprkos znanju da će takav napad dovesti do slučajnog ubijanja ili povređivanja civila ili štete na civilnim objektima ili obuhvatnog, dugotrajnog i teškog oštećenja životne sredine;
- Korišćenje prisustva civila ili nekog drugog zaštićenog lica da bi se određene tačke, oblasti ili vojne snage učinile imunim od vojnih operacija;
- Donošenje presuda ili izvršenje smrtno kazne bez prethodne objave presude od strane redovno konstituisanog suda, koji bi obezbedio sve zakonske garancije koje su opšte predviđene kao neophodne u svakom sudskom postupku.

iz člana 8. Statuta Međunarodnog krivičnog suda

Visoke strane ugovornice obavezuju se da će preduzeti svaku zakonodavnu meru potrebnu radi propisivanja odgovarajućih krivičnih sankcija protivu lica koja su izvršila ili koja su izdala naređenja da se izvrši koja od teških povreda ove Konvencije

[Član 49/50/128/146 zajednički za četiri Ženevske konvencije]

Razlozi za suočavanje sa kršenjima MHP-a

Prilog

Radni list

Akcije koje treba da preduzimaju:

vojska		
vlada		
pravosudni organi		

Istraživanje 7: Razlozi za suočavanje